

الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

حسن میامی^۱

عالمه کیخا^{۲*}

عبدالعلی کشته‌گر^۳

چکیده

هدف: با توجه به توصیه‌های اساسی مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب، و در راستای اجرایی نمودن سند تحول و تعالی دانشگاه پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال است که الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش: پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ اجرا آمیخته (کیفی و کمی) از نوع متوالی اکتشافی بوده است. جامعه آماری بخش کیفی پژوهش شامل مدیران و خبرگان بودند که با روش قضاوتی هدفمند تعداد ۳۰ نفر تا رسیدن به شاخص اشباع نظری انتخاب گردیدند و در بخش کمی عبارت بودند از کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه فردوسی به تعداد ۹۲۰ نفر که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۰۰ نفر به روش تصادفی طبقه‌ای به‌عنوان حجم نمونه انتخاب گردیدند. جهت جمع‌آوری اطلاعات از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته و پرسشنامه برگرفته از محتوای بخش کیفی تحقیق استفاده گردید. در نهایت برای تحلیل داده‌های کیفی از نرم‌افزار MAXQDA2021 و روش تحلیل مضمون و برای تحلیل داده‌های بخش کمی نیز از نرم‌افزارهای SPSS25 و Smart pls3 و مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج پژوهش در بخش کیفی منجر به شناسایی ۹ مؤلفه، ۲۰ ریز مؤلفه و ۴۴ شاخص گردید و نتایج بخش کمی نیز حاکی از معناداری مدل اندازه‌گیری پژوهش بود.

نتیجه‌گیری: الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، به‌عنوان محرکی برای تحقق اقتصاد دانش‌بنیان و پیشرفت کشور عمل می‌کند. این الگو با تربیت نیروهای خلاق و متعهد، زمینه‌ساز توسعه پایدار و خوداتکایی ملی است.

کلیدواژه‌ها: دانشگاه کارآفرین، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، کارآفرینی و اشتغال آفرینی.

Email: hmiami99@gmail.com

۱- دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور مشهد، مشهد
ایران

Email: Aleme.keikha@entp.usb.ac.ir

۲- دانشیار، عضو هیأت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان،
زاهدان، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: alikeshtegar@mgmt.usb.ac.ir

۳- دانشیار، عضو هیأت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان،
زاهدان، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۰۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۶

مقدمه

در جهان امروز، کارآفرینی و اشتغال به یکی از دغدغه‌های اصلی سیاستگذاران و مدیران اقتصادی کشورها تبدیل شده است. در این میان، بازآفرینی فرهنگ کارآفرینی در تمامی بخش‌های حکومتی، به‌ویژه در نهادهای علمی و دانشگاهی، از ضرورت‌های انکارناپذیر محسوب می‌شود (بریزنیتز^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). پژوهشگران، دانشگاه‌ها و محیط پیرامون آن‌ها را به‌عنوان بستری استراتژیک برای حمایت از کارآفرینی، توسعه ایده‌ها و تقویت برندهای تجاری مورد توجه قرار داده‌اند (کیخا و پورکریمی، ۲۰۲۱). در همین راستا، ارتقای کمی و کیفی کارآفرینی به‌عنوان یک اولویت راهبردی در دستور کار قرار گرفته است (پوترو^۲ و همکاران، ۲۰۲۲).

آموزش کارآفرینی نیز با هدف تجهیز افراد به دانش، مهارت‌ها و انگیزه‌های لازم برای دستیابی به موفقیت‌های کارآفرینانه، در تمام سطوح آموزشی از مدارس ابتدایی تا مقاطع عالی دانشگاهی ارائه می‌شود. اهمیت این موضوع تا حدی است که نقش حمایتی دانشگاه‌ها از آموزش کارآفرینی، به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی توسعه در بسیاری از کشورها شناخته شده است (طغرای و همکاران، ۲۰۱۹). جالب توجه این‌که، رشد و توسعه اقتصادی کشورهای پیشرفته عمدتاً مرهون توجه ویژه به مقوله کارآفرینی و تقویت توان اشتغال‌آفرینی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان در مراکز آموزش عالی بوده است (محمدزاده و همکاران، ۲۰۱۷).

لذا دانشگاه‌ها به‌عنوان نهادهای اجتماعی تأثیرگذار، نیروی محرکه آگاهی‌بخش و کانون تفکر در جوامع محسوب می‌شوند (کیخا و همکاران، ۲۰۱۷) و از این‌رو از جایگاهی ممتاز در اجرای سیاست‌های کلان جامعه برخوردارند. در این زمینه، امام خمینی(ره) با تأکید بر رسالت خطیر دانشگاه‌ها فرموده‌اند: «دانشگاه مرکز سعادت یا شقاوت یک ملت است. سرنوشت ملت‌ها از دانشگاه‌ها رقم می‌خورد. یک دانشگاه خوب می‌تواند ملت را به سمت سعادت هدایت کند، در حالی‌که دانشگاه غیراسلامی یا بی‌کیفیت موجب عقب‌ماندگی ملت می‌شود» (امام خمینی، ۱۹۹۹، ۱۲: ۲۵۱-۲۵۲).

از سوی دیگر معضل بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی نیز در کشور ما موجب شد تا در زمان تدوین برنامه سوم توسعه، موضوع توسعه کارآفرینی در دستگاه‌های مرتبط از جمله وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ سازمان جهاد کشاورزی؛ سازمان صنایع و معادن و همچنین سازمان جهاد دانشگاهی به‌طور جدی مطرح شود (رحیمی، ۲۰۱۸). بر این اساس، مقرر گردید این نهادها مأموریت‌های خود را در راستای مهارت‌افزایی و ارتقای توان اشتغال‌آفرینی جوانان برنامه‌ریزی و اجرایی نمایند.

لذا دانشگاه‌ها به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین متولیان این امر، با توجه به مؤلفه‌های درونی حاکم بر فضای دانشگاهی و نیز نحوه تعامل مدیران دانشگاه‌ها با نهادهای صنعتی و اجتماعی، می‌توانند از طریق

1. Breznitz

2. Putro

سرمایه‌گذاری‌های نظام‌مند در حوزه کارآفرینی، زمینه‌ساز پیشرفت‌های اجتماعی و اقتصادی در جامعه باشند. در این صورت، دستیابی به چنین چشم‌اندازی دور از دسترس نخواهد بود و شاهره‌ای به جامعه‌ای توانمند در حل چالش‌ها، ایجاد و گسترش دانشگاه‌های کارآفرین با تأکید بر محورهای انقلاب اسلامی است (غفوری، ۲۰۱۸). لازم به ذکر است مراکز آموزش عالی به‌عنوان نمادهای برجسته سطح علمی و فکری هر جامعه، اصول اعتقادی و ارزشی آن جامعه را بازتاب می‌دهند و از طریق تربیت مدیران و دانشمندان آینده، نقش تعیین‌کننده‌ای در جهت‌دهی به جریان‌های فکری، فرهنگی و سیاسی جامعه ایفا می‌کنند (فیر^۱، ۲۰۰۶). لذا طراحی و تدوین ساختاری جامع در دانشگاه‌ها که از یک سو در پی تحقق اهداف علمی و تقویت توان اشتغال‌آفرینی باشد و از سوی دیگر با آرمان‌ها و ارزش‌های متعالی انقلاب اسلامی همخوانی داشته باشد، از ضروریات انکارناپذیر نظام آموزش عالی کشور محسوب می‌شود. همان‌گونه که دانشگاه‌های مختلف جهان با وجود اشتراکات بنیادین، به دلیل تفاوت‌های بینشی و ارزشی، ویژگی‌های منحصر به فردی دارند که آن‌ها را از یکدیگر متمایز می‌سازد (نعیم^۲، ۲۰۱۶).

در شرایط حاضر، غفلت از ارزش‌های حاکم بر جامعه می‌تواند موجب فاصله گرفتن مؤسسات آموزش عالی از مأموریت‌های الگوی اسلامی-ایرانی شود. در مقابل، اگر رهنمودهای امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری به‌عنوان برنامه‌های اصلی و اولویت‌دار در دانشگاه‌ها مورد توجه قرار گیرد و اعضای هیأت علمی، کارکنان، دانشجویان و به‌ویژه مدیران دانشگاهی، تحقق این دیدگاه‌ها را یکی از وظایف محوری خود بدانند، شاهد کاهش محسوس آسیب‌های موجود از جمله شکاف بین دانشگاه و جامعه خواهیم بود. در چنین شرایطی، شاخص‌های علمی، فرهنگی و سیاسی ارتقاء یافته و کلیه آحاد جامعه و نهادهای اجتماعی از ثمرات آن بهره‌مند خواهند شد (امیدوار و همکاران، ۲۰۱۷).

در کلام مقام معظم رهبری نیز موضوع دانشگاه اسلامی و کارآفرینی و ضرورت حرکت دانشگاه‌ها به سمت مسئله‌محوری از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. ایشان در دیدار با رؤسای پژوهشگاه‌ها، دانشگاه‌ها و پارک‌های علم و فناوری (۲۰۱۵) تأکید نمودند که دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی باید برای معضلات و مشکلات کشور راهکار ارائه دهند و مسائل مبتلا به جامعه را مورد تحقیق و بررسی قرار دهند. همچنین اساتید و نخبگان دانشگاهی باید با روحیه جهادی و اعتماد به نفس، با ایجاد نوآوری و خلاقیت در تمام عرصه‌های علمی و پژوهشی، وابستگی‌های موجود را به حداقل رسانده و با بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌های داخلی، زمینه رشد و پیشرفت کشور را فراهم آورند.

هر چند مطالب فوق اهمیت اجرای این پژوهش را به روشنی نشان می‌دهد، اما برای تدوین دقیق‌تر و تأکید بر جنبه‌های کاربردی آن می‌توان به موارد زیر نیز اشاره کرد:

- چشم‌انداز و مأموریت تعریف شده برای دانشگاه‌ها در صورت عدم توجه به معیارهای انقلاب اسلامی نه تنها مشکلات موجود را کاهش نمی‌دهد، بلکه می‌تواند منجر به ایجاد بحران‌های جدیدی شود. بنابراین

1. Fair

2. Naeem

برای ایجاد تحول اساسی در برنامه‌ها و مأموریت‌های دانشگاهی، نگاه ویژه و عملیاتی به الگوهای انقلاب اسلامی ضروری است.

- با توجه به گسترش روزافزون کارآفرینی و مفاهیم مرتبط با آن مانند خلاقیت و نوآوری در تمام بخش‌های تولیدی و خدماتی جامعه، مسئولیت دانشگاه‌ها در توجه به این مفاهیم در چارچوب الگوهای انقلاب اسلامی افزایش یافته است.

- دانشگاه‌ها تاکنون در حوزه کارآفرینی عمدتاً بر مفاهیم اولیه و آموزش متمرکز بوده‌اند، اما برای تدوین چارچوبی دقیق در تمام ابعاد نرم‌افزاری و سخت‌افزاری و همسو با ارزش‌های انقلاب اسلامی، نیازمند انجام پژوهش‌های جامع و کاربردی هستند. از سوی دیگر، حرکت به سوی دهکده جهانی، کشورها را به حمایت و تشویق کارآفرینی به‌عنوان امری ضروری ترغیب کرده است.

در این راستا، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی باید از چه ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی برخوردار باشد؟

مبانی نظری پژوهش

کارآفرینی (Entrepreneurship) به‌عنوان مفهومی با ریشه فرانسوی به معنای «متعهد شدن»، فراتر از یک حرفه صرف، نمایانگر سبک زندگی، تفکر و فرهنگی اجتماعی است که از دیدگاه‌های متعدد مورد بررسی قرار گرفته است. اگر چه برخی به اشتباه این مفهوم را صرفاً معادل اشتغال‌زایی می‌پندارند، اما در واقع کارآفرینی نقش بسزایی در ارتقای فناوری، ایجاد ثروت و تحولات اقتصادی-اجتماعی ایفا می‌کند (صفریان ناوخی، ۲۰۱۹).

در حوزه آموزش عالی نیز، کارآفرینی به‌عنوان موضوعی کلیدی در مدیریت آموزشی مطرح شده که شامل توسعه خدمات و برنامه‌های نوین، نوآوری‌های تکنولوژیک (شامل روش‌ها و قوانین جدید)، خلاقیت سازمانی و فرآیندهای مدیریتی پیشرفته می‌شود. این مفهوم همچنین دربرگیرنده طراحی ساختارهای جدید آموزشی مبتنی بر الگوهای نوین تخصیص منابع به منظور خلق ارزش برای جامعه است (دلشاد، ۲۰۲۰). مطالعات نشان می‌دهد نظام‌های آموزشی نقش محوری در پرورش کارآفرینان و توسعه فرهنگ کارآفرینی دارند (مهدی‌زاده، ۲۰۲۰).

با توجه به مسئولیت اصلی دانشگاه‌ها در آموزش حرفه‌ای، مفهوم دانشگاه کارآفرین در سال‌های اخیر اهمیت ویژه‌ای یافته است. دانشگاه کارآفرین نهادی است که آموزش‌های کارآفرینی را در ساختار خود نهادینه می‌کند، فرهنگ کارآفرینی را در میان دانشجویان، اساتید و کارکنان توسعه می‌دهد و مهارت‌های ضروری برای کارآفرینی را پرورش می‌دهد (صادقی و همکاران، ۲۰۱۸).

تاریخچه تحول دانشگاه‌ها نشان می‌دهد که دانشگاه‌های نسل اول عمدتاً بر آموزش و تربیت نیروی انسانی متمرکز بودند، در حالی که دانشگاه‌های نسل دوم که از اواخر قرن نوزدهم در آلمان ظهور کردند،

رویکردی پژوهش محور داشتند. با این وجود، این نسل از دانشگاه‌ها ارتباط محدودی با صنعت برقرار می‌کردند (عزیزی و شفیع‌زاده، ۲۰۱۶؛ گیب، ۲۰۱۲).

لذا این پرسش همواره مطرح بوده که آیا کارآفرینی دانشگاهی با مأموریت‌های سه‌گانه دانشگاه‌ها شامل آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی سازگاری دارد یا خیر (کیخا و همکاران، ۲۰۱۷). شواهد تجربی نشان می‌دهد کارآفرینی دانشگاهی می‌تواند در اشتغال‌زایی، رشد و توسعه اقتصادی، توسعه عدالت اجتماعی، افزایش رقابت‌پذیری ملی و کاهش فقر نقش بسزایی ایفا کند. بر این اساس، مأموریت دانشگاه‌ها در پاسخ به نیازهای متغیر جوامع، به سمت مشارکت فعال در کارآفرینی در حال تحول است. دانشگاه‌ها در این نقش جدید می‌توانند با واکنش سریع به تغییرات محیطی و بهره‌گیری از فرصت‌ها، از طریق فعالیت‌های نوآورانه مبتنی بر فرهنگ کارآفرینی، تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد، توسعه، تجاری‌سازی دانش، اشتغال و رفاه جامعه داشته باشند (صادقی و همکاران، ۲۰۱۸).

در شرایط کنونی که کشور با چالش‌های متعدد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مواجه است، تحول ساختار دانشگاه‌ها به سمت تقویت توان اشتغال‌آفرینی جوانان، در عین پایبندی به اصول نظام جمهوری اسلامی، ضروری به نظر می‌رسد. بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب، آینده دانشگاه‌های ایران متعلق به نهادهای جامعه‌محور و کارآفرینی است که مأموریت اصلی خود را پرورش نیروهای علمی جهادی و انقلابی برای پیشرفت کشور با تکیه بر معیارهای انقلاب اسلامی قرار داده‌اند (امیدوار و همکاران، ۲۰۱۷). مقام معظم رهبری دانشگاه‌ها را مبدأ تحولات جامعه دانسته و همواره بر اهمیت علم و دانش از یک سو و اسلامی‌سازی دانشگاه‌ها از سوی دیگر تأکید داشته‌اند (نجاران طوسی و همکاران، ۲۰۱۷). بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی نیز به‌عنوان نقشه راه حکمرانی کشور، هفت محور کلیدی شامل معنویت و اخلاق، علم و پژوهش، اقتصاد مقاومتی، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، اقتدار ملی و دشمن‌شناسی را مشخص کرده است. در این بیانیه تأکید شده که جوانان انقلابی باید با بهره‌گیری از تجربیات گذشته و روحیه جهادی، ایران را به الگویی پیشرفته از نظام اسلامی تبدیل کنند. بر همین اساس، دانشگاه‌های کشور موظفند برنامه‌های عملیاتی برای تحقق اهداف بلند این بیانیه طراحی و اجرا نمایند.

پیشینه پژوهش

در راستای بررسی مطالعات مرتبط با الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، پژوهش‌های زیر قابل توجه هستند:

میرجوانی زنگنه و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای با استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد به ارائه الگوی دانشگاه کارآفرین در دانشگاه آزاد اسلامی پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که عوامل مؤثر بر دانشگاه کارآفرین در شش دسته اصلی قابل طبقه‌بندی است: ۱) پدیده محوری شامل دانشگاه کارآفرین با زیرمؤلفه‌های نظام پژوهشی، نظام آموزشی، خلاقیت و نوآوری؛ ۲) شرایط علی شامل فرهنگ سازمانی، مدیریت و رهبری و جهانی‌شدن؛ ۳) شرایط زمینه‌ای شامل ارتباط با صنعت، چارچوب‌های قانونی، تعامل

سازنده با محیط و مسائل اقتصادی؛ ۴) عوامل مداخله‌گر شامل موقعیت دانشگاه و سیستم پاداش؛ ۵) راهبردها شامل مدیریت نیروی انسانی، زیرساخت‌های نوآوری و تأمین مالی؛ و ۶) پیامدها شامل بهبود عملکرد، پویایی سازمانی، سرمایه انسانی و توسعه اجتماعی-اقتصادی.

قرونه (۲۰۲۲) در پژوهش خود هفت ویژگی اصلی دانشگاه کارآفرین را شناسایی کرد که عبارتند از: برقراری ارتباط مؤثر با صنعت و جامعه، ایجاد مراکز رشد و پارک‌های فناوری، آموزش مهارت‌های شغلی و مدیریتی، حمایت‌های آموزشی و مالی از کارآفرینان، خلق مشاغل جدید، تولید دانش کاربردی برای بخش‌های اقتصادی و ایجاد درآمدهای نوین.

مدرسی سریزدی و همکاران (۲۰۲۲) در یک مطالعه فراترکیب به شناسایی عوامل سازمانی مؤثر بر دانشگاه کارآفرین پرداختند. نتایج نشان داد مؤلفه‌های رهبری مؤثر و پشتیبان، ساختار پویا و متمایز، روحیه کارآفرینانه اعضا و فرهنگ سازمانی حامی کارآفرینی بیشترین تأثیر را در توسعه دانشگاه کارآفرین دارند. این پژوهش الگویی از مؤلفه‌های سازمانی مؤثر بر دانشگاه کارآفرین ارائه کرد که بر نقش محوری رهبری و فرهنگ سازمانی در تحول دانشگاه‌ها تأکید دارد.

عادل (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای با عنوان «شروع یک کسب‌وکار جدید؟» به بررسی قصد کارآفرینی دیجیتال دانشجویان در عربستان سعودی پرداخت. یافته‌ها نشان داد نگرش، هنجارهای ذهنی، امکان‌سنجی و مطلوبیت درک شده، تمایل به اقدام، آموزش کارآفرینی دیجیتال و نوآوری تأثیر معناداری بر قصد کارآفرینی دارند. همچنین کنترل رفتاری درک شده و خودکارآمدی به‌طور مستقیم بر رفتار کارآفرینانه تأثیرگذار بودند. این مطالعه همچنین اثرات غیرمستقیم متغیرهای مذکور بر رفتار کارآفرینانه را از طریق قصد کارآفرینی تأیید کرد.

بولدورینو و همکاران^۱ (۲۰۲۰) بر اهمیت آموزش مهارت‌های کارآفرینی با استفاده از نمونه‌های موفق تأکید کردند. این پژوهش پیشنهاد می‌کند برای توسعه مؤثر این مهارت‌ها، برنامه‌های آموزشی متمایزی برای دانشجویان رشته‌های تجاری و غیرتجاری در مقطع تحصیلات تکمیلی طراحی شود.

اوکاتی و همکاران^۲ (۲۰۲۰) در بررسی تطبیقی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان سیستان و بلوچستان با الگوی دانشگاه کارآفرین دریافتند که تفاوت معناداری بین این دو وجود دارد ($p < 0.05$). این پژوهش نشان می‌دهد برای توسعه کارآفرینی در این دانشگاه‌ها، انجام اصلاحات اساسی در زیرساخت‌ها و نوآوری در سیستم‌ها با مشارکت اعضای هیأت علمی و مدیران دانشگاه ضروری است.

کلافتن و همکاران^۳ (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای به شناسایی راهبردهای تحقق دانشگاه کارآفرین پرداختند. این پژوهش چهار عامل کلیدی را شناسایی کرد: گذرگاه‌های کارآفرینی، عوامل درونی، آموزش و یادگیری

1. Boldureanu & et al

2. Okati & et al

3. Klofsten & et al

کارآفرینی و عوامل بیرونی. یافته‌ها نشان می‌دهد این عوامل در کنار یکدیگر می‌توانند به تحقق دانشگاه کارآفرین منجر شوند.

روش تحقیق

پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی دانشگاه کارآفرین مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، از طرح تحقیق آمیخته اکتشافی متوالی^۱ استفاده نموده است. این رویکرد که توسط کرسول و پلانو کلارک توسعه یافته، به پژوهشگران امکان می‌دهد ابتدا به کاوش عمیق پدیده از طریق روش‌های کیفی پرداخته و سپس یافته‌های حاصل را در مرحله کمی مورد آزمون قرار دهند (کرسول و پلانو کلارک^۲، ۲۰۱۸). لذا مزایای کلیدی روش آمیخته اکتشافی متوالی از دیدگاه فیترس و همکاران^۳ (۲۰۱۳) عبارت است از این که این روش امکان کشف عمیق مفاهیم و سازه‌های جدید در فاز کیفی را فراهم نموده و قابلیت تعمیم‌دهی یافته‌ها به جامعه بزرگتر در فاز کمی، افزایش اعتبار نتایج از طریق مثلث‌سازی داده‌ها، امکان توسعه ابزارهای اندازه‌گیری مبتنی بر یافته‌های کیفی و تلفیق نقاط قوت هر دو روش کیفی و کمی را فراهم می‌سازد.

لذا با توجه به ماهیت پژوهش و این که موضوع الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب موضوعی جدید بود که جهت احصا ابعاد و مؤلفه‌های آن نیاز به استفاده از رویکرد کیفی و نظرات خبرگان امر بود، برای این منظور ابتدا داده‌های بخش کیفی پژوهش با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان جمع‌آوری گردید که در نهایت منجر به شناسایی الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب شد، و پس از آن براساس یافته‌های حاصل از داده‌های بخش کیفی پرسشنامه پژوهش طراحی و داده‌های بخش کمی گردآوری شدند تا تعمیم‌پذیری یافته‌ها میسر شود.

جامعه آماری پژوهش در بخش کیفی تحقیق، شامل خبرگان و صاحب نظران آشنا با مفاهیم دانشگاه کارآفرین، بیانیه گام دوم انقلاب بودند. با توجه به این که افرادی در فرایند مصاحبه قرار گرفتند که بایستی دارای دانش مطالعاتی در تدوین الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب و رویکرد تراز انقلاب اسلامی باشند روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند - قضاوتی و تا رسیدن به شاخص اشباع نظری ادامه پیدا نمود، لذا با توجه به گستردگی موضوع فرایند مصاحبه با ۳۰ نفر از اعضای پنل خبرگان ادامه پیدا کرد، لازم به ذکر است بعد از مصاحبه ۲۰ پژوهشگران به شاخص اشباع نظری دست پیدا نمودند، اما جهت تعمیق مطالب تا مصاحبه ۳۰ فرایند ادامه پیدا نمود. در این راستا ابتدا یکی از اساتید که تعداد پژوهش‌های بیشتری در زمینه طراحی تدوین الگوی دانشگاه کارآفرین با رویکرد تراز انقلاب اسلامی منتشر نموده‌اند شناسایی گردیدند و مصاحبه ابتدایی با ایشان صورت پذیرفت، سپس از ایشان برای انتخاب نمونه‌های بیشتر سؤال پرسیده شد در ادامه نفرات بعدی انتخاب گردیدند. در بخش کمی پژوهش نیز جامعه آماری شامل

1. Exploratory Sequential Mixed Methods Design

2. Creswell & Plano Clark

3. Fetter & et al

۹۳۷ نفر از اعضاء هیئت علمی دانشگاه‌های دولتی شهر مشهد (دانشگاه فردوسی و دانشگاه پیام‌نور) بودند با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۰۰ نفر از اعضای جامعه به روش تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم جامعه به‌عنوان نمونه آماری بخش کمی انتخاب شدند.

ابزار گردآوری داده‌های پژوهش با توجه به رویکرد آمیخته پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته در بخش کیفی و پرسشنامه برگرفته از محتوای مصاحبه در بخش کمی انتخاب گردید که روایی و پایایی ابزار پژوهش در فاز کیفی بر اساس معیارهای قابلیت اعتبار یا باورپذیری، بررسی توسط اعضاء (مصاحبه‌شوندگان)، سه سویه‌سازی منابع داده‌ها، تحلیل موارد منفی و قابلیت انتقال‌پذیری صورت گرفت. در فاز کمی پژوهش نیز به منظور سنجش روایی پرسشنامه از روایی صوری و محتوایی و جهت سنجش پایایی پرسشنامه از همسانی درونی، روش آلفای کرونباخ استفاده گردید و اعتبار ابزار پژوهش تأیید گردید. برای تحلیل داده‌های بخش کیفی از روش تجزیه و تحلیل موضوعی و محتوایی و نرم‌افزار MAXQDA2021 و جهت آزمون مدل تحقیق از آزمون‌های تحلیل عاملی تأییدی و مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزارهای spss25 و smart pls3 استفاده گردید.

یافته‌های پژوهش

در بخش کیفی تحقیق و پژوهش حاضر، پس از این که کدهای اولیه مصاحبه‌ها انجام شد دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب مضمون‌های اولیه صورت گرفته است. پس از اتمام این مرحله در مجموع ۹ مؤلفه، ۲۰ ریز مؤلفه و ۴۴ شاخص احصا گردید. در جدول شماره ۱ مضمون‌های اصلی، مضمون‌های فرعی و دسته‌های مفهومی نهایی مشخص گردیده است.

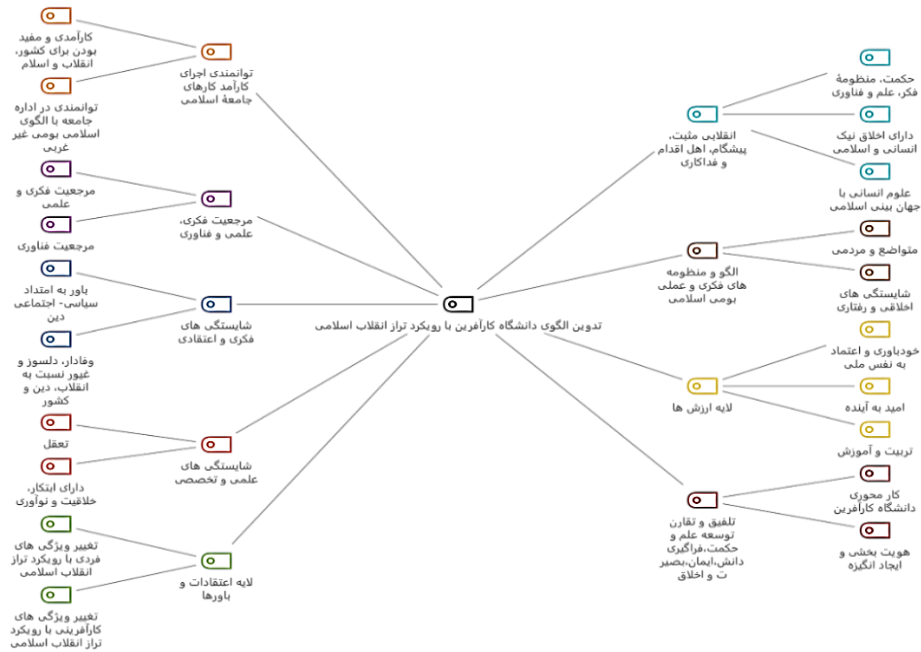
جدول ۱: مضمون‌های اصلی، مضمون‌های فرعی و دسته‌های مفهومی نهایی

تم اصلی	تم فرعی	دسته مفهومی
توانمندی اجرای کارآمد کارهای جامعه‌ی اسلامی	کارآمدی و مفید بودن برای کشور، انقلاب و اسلام	پیشرفت پرشتاب و سرآمدی علمی با معنویت، عدالت، صلح و اخلاق
	توانمندی در اداره جامعه با الگوی اسلامی بومی غیرغربی	پیشرفت اندیشه‌ی سیاسی و روشن بینی دینی
		خودکفایی علمی و شکستن انحصار علم و فناوری غرب
مرجعیت فکری، علمی و فناوری	مرجعیت فکری و علمی	گسترش آموزش عالی و تقویت توان علمی کشور
	مرجعیت فناوری	مرجعیت زبان فارسی به‌عنوان زبان علم
		مرجعیت و نقش آفرینی در تعیین مرزهای علم و فناوری
		صعود رتبه و سرعت زیاد رشد علمی

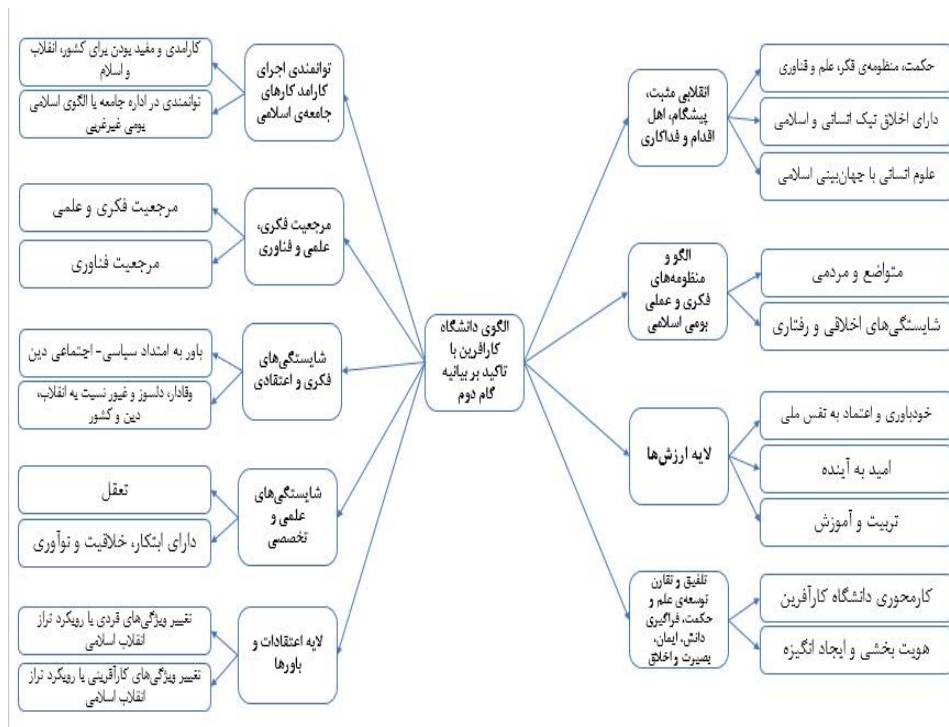
دانش آموختگان و نخبگان انقلابی		
همسویی برنامه‌ریزی فرهنگی و اهداف رویکرد تراز انقلاب اسلامی	باور به امتداد سیاسی- اجتماعی دین	شایستگی‌های فکری و اعتقادی
همسویی اهداف و آرمان‌ها با رویکرد تراز انقلاب اسلامی		
متدین، مذهب، متوکل به خدا و مانوس با قرآن و عترت، غیرغرب‌زده و ضداستعمار	وفادار، دلسوز و غیور	
مؤمن آگاه، مستحکم و روشنفکر با بصیرت دینی و انقلابی	نسبت به انقلاب، دین و کشور	
خردمند، عاقل و اهل فکر و تحلیل		
هدایت امکانات و ظرفیت‌ها و تمرکز بر رویکرد تراز انقلاب اسلامی	تعقل	شایستگی‌های علمی و تخصصی
برانگیختن حس افتخار اعتمادبه نفس ملی و اسلامی		
عالم متخصص باسواد	دارای ابتکار، خلاقیت و نوآوری	
محقق، مؤلف و استاد		
انسان عالم حکیم در تراز اسلام، امام، شهدا و اهداف انقلاب اسلامی	تغییر ویژگی‌های فردی با رویکرد تراز انقلاب اسلامی	لایه اعتقادات و باورها
امین و حساس به حلال و حرام		
قانع، کم هزینه و پرفایده	تغییر ویژگی‌های کارآفرینی با رویکرد تراز انقلاب اسلامی	
اهل کار جمعی		
منضبط و اهل وجدان کاری	حکمت، منظومه‌ی فکر، علم و فناوری	انقلابی مثبت، پیشگام، اهل اقدام و فداکاری
صبور، مقاوم، بردبار و حلیم		
بلندهمت، هدفدار و متوجه افق‌های دور	دارای اخلاق نیک انسانی و اسلامی	
شجاع، ظلم ناپذیر، خطرپذیر و دارای اعتمادبه نفس		
شریف، خیرخواه، اهل انصاف و اغماض	علوم انسانی با جهان‌بینی اسلامی	
علم و فناوری نافع جدید درون‌زا در خدمت انقلاب اسلامی		
پاکدامن و پایبند به تعلقات خانوادگی	متواضع و مردمی	الگو و منظومه‌های فکری و عملی بومی اسلامی
خوش خو، مؤدب و مهربان		
با اراده، انگیزه، نشاط و امید به آینده	شایستگی‌های اخلاقی و رفتاری	
مستقل و توانمند از لحاظ روحی، جسمی		

مستقل و توانمند از لحاظ فکری، علمی و ایمانی و آماده برای امتحان‌های دشوار		
قناعت		
پایه‌ریزی فرهنگی جدید بر مبنای اسلام در جهان	خودباوری و اعتماد به نفس ملی	لایه ارزش‌ها
شکل‌گیری امت اسلامی در دانشگاه‌ها با رویکرد تراز انقلاب اسلامی		
ایجاد امید در دانشجویان با رویکرد تراز انقلاب اسلامی	امید به آینده	
کتاب‌های درسی مرجع		
رشته‌های علمی و تحقیقی جدید	تربیت و آموزش	تلفیق و تقارن توسعه‌ی علم و حکمت، فراگیری دانش، ایمان، بصیرت و اخلاق
علم جامع مادیت و معنوی		
تقویت خودباوری و شجاعت	کارمحوری دانشگاه	
گسترش روحیه‌ی کنجکاوی	کارآفرین	
مطالبه‌گری و پیگیری همراه با عقلانیت و انصاف	هویت بخشی و ایجاد انگیزه	
افزایش نشاط و امید به آینده و انقلاب اسلامی		

در شکل شماره ۱ نیز الگوی دانشگاه کارآفرین با رویکرد تراز انقلاب اسلامی با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا (۲۰۲۰) و در شکل شماره ۲ الگوی نهایی تحقیق نشان داده شده است.

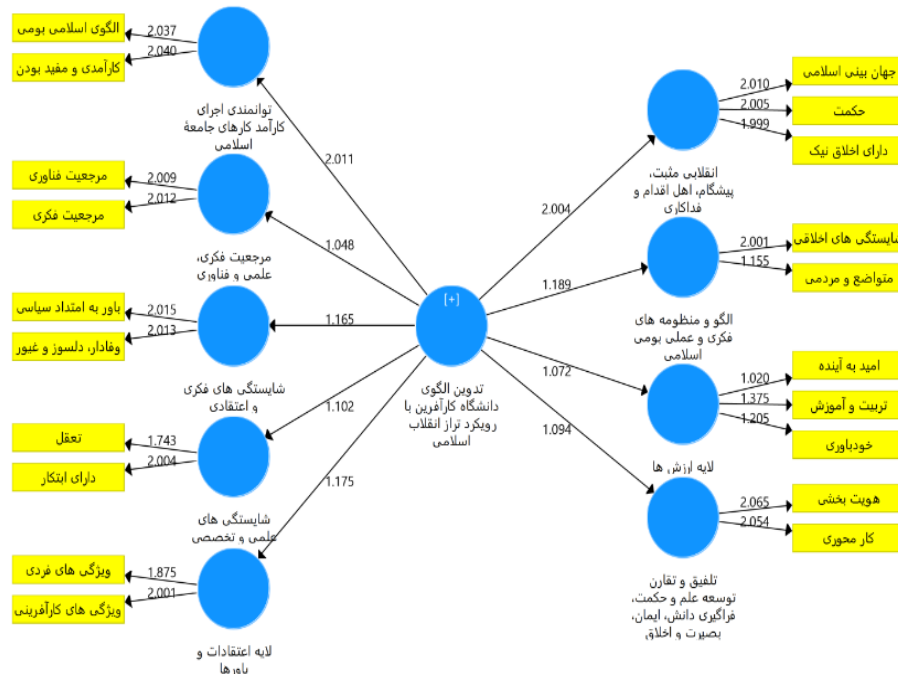

شکل ۱: خروجی نهایی نظرات خبرگان در خصوص الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ایران

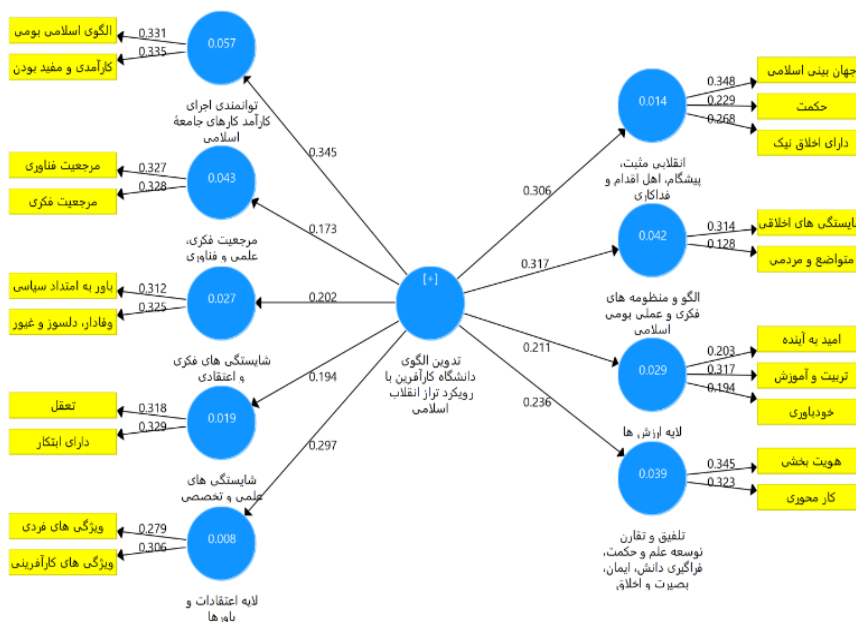

شکل ۲: مدل نهایی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ایران

در بخش کمی پژوهش نیز مدل پژوهش جهت تعیین شاخص‌های برازندگی مدل با استفاده از آزمون مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS مورد بررسی قرار گرفت و نتایج در نمودارهای شماره ۱ و ۲ ارائه گردیده است.

نمودار ۱: مدل پژوهش در حالت ضرایب معناداری t-value

نمودار ۲: مدل پژوهش در حالت ضرایب اعداد استاندارد

در خصوص شاخص های برازش مدل و ضریب تعیین R^2 نکته اساسی به این صورت است که R^2 تنها برای سازه های وابسته (درونزا) مدل محاسبه می گردد و در مورد سازه های برونزا، مقدار این معیار صفر است. هر چه مقدار R^2 مربوط به سازه های درونزای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. چاین (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی بودن برازش بخش ساختاری مدل به وسیله معیار R^2 در نظر می گیرد، که در پژوهش حاضر و بر اساس نتایج جدول شماره ۲ در خصوص مؤلفه های دانشگاه کارآفرین مقادیر محاسبه شده در ۹ مؤلفه مورد نظر حاکی از متوسط و قوی بودن شاخص های مربوطه در مدل دارد.

جدول ۲: ضریب تعیین مؤلفه های مدل الگوی دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب

متغیر وابسته	R^2	شدت
توانمندی اجرای کارآمد کارهای جامعه ای اسلامی	۰/۸۶۰	قوی
مرجعیت فکری، علمی و فناوری	۰/۷۲۱	قوی
شایستگی های فکری و اعتقادی	۰/۶۱۱	قوی
شایستگی های علمی و تخصصی	۰/۵۹۳	قوی
لایه اعتقادات و باورها	۰/۴۹۴	قوی
انقلابی مثبت، پیشگام، اهل اقدام و فداکاری	۰/۵۱۰	متوسط
الگو و منظومه های فکری و عملی بومی اسلامی	۰/۷۰۱	قوی
لایه ارزش ها	۰/۶۲۴	متوسط
تلفیق و تقارن توسعه ای علم و حکمت، فراگیری دانش، ایمان، بصیرت و اخلاق	۰/۷۰۰	متوسط
میانگین	۰/۶۴۶	قوی

همچنین کیفیت پیش بینی کنندگی (Q^2) در مدل پژوهش به منظور ارائه قدرت پیش بینی مدل در جدول شماره ۳ ارائه گردیده است و همچنین باید ذکر شود که مدل هایی که دارای برازش بخش ساختاری قابل قبول هستند، باید قابلیت پیش بینی شاخص های مربوط به سازه های درونزای مدل را داشته باشند. هنسلر و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را برای نشان دادن قدرت پیش بینی ضعیف، متوسط و قوی سازه یا سازه های برونزای مربوط به آن تعریف کرده اند. این نکته نیز ضروری است که این مقدار تنها برای سازه های درونزای مدل که شاخص های آن ها از نوع انعکاسی می باشد، محاسبه می گردد و در پژوهش فوق نیز بر اساس نتایج جدول شماره ۳ کیفیت پیش بینی کنندگی مؤلفه های شناسایی شده قوی تخمین زده است.

جدول ۳: کیفیت پیش‌بینی‌کنندگی (Q^2) مدل دانشگاه کارآفرین با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب

متغیر وابسته	Q^2	شدت
توانمندی اجرای کارآمد کارهای جامعه‌ی اسلامی	۰,۳۶۶	قوی
مرجعیت فکری، علمی و فناوری	۰,۳۷۴	قوی
شایستگی‌های فکری و اعتقادی	۰,۳۵۶	قوی
شایستگی‌های علمی و تخصصی	۰,۳۲۹	قوی
لایه اعتقادات و باورها	۰,۳۷۶	قوی
انقلابی مثبت، پیشگام، اهل اقدام و فداکاری	۰,۳۳۳	قوی
الگو و منظومه‌های فکری و عملی بومی اسلامی	۰,۴۵۱	قوی
لایه ارزش‌ها	۰,۴۴۹	قوی
تلفیق و تقارن توسعه‌ی علم و حکمت، فراگیری دانش، ایمان، بصیرت و اخلاق	۰,۴۵۱	قوی
میانگین	۰,۳۸۸	قوی

در نهایت در خصوص برازش مدل کلی (GOF) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای این معیار معرفی شده است. که در پژوهش حاضر شاخص مورد نظر برابر با ۰/۵۰ می باشد که نشان دهنده قوی بودن مدل ارائه شده می‌باشد لذا با توجه به نتایج فوق می‌توان گفت که الگوی دانشگاه کارآفرین با رویکرد تراز انقلاب اسلامی از برازش مناسب و قوی برخوردار است.

$$\text{مدل } GOF = \sqrt{\text{Communality} \times \overline{R^2}} = \sqrt{0.388 \times 0.646} = 0.50$$

بحث و نتیجه‌گیری

توسعه کارآفرینی در دانشگاه‌ها نقشی محوری در تقویت حضور فعال در بازارهای جهانی، حفظ رقابت‌پذیری، ایجاد اشتغال، تحقق عدالت اجتماعی، کاهش فقر و حل معضلات جامعه ایفا می‌نماید. این فرآیند راهبردی که ماهیتی پیچیده، بلندمدت و همه‌جانبه دارد، سهم بسزایی در پیشرفت اقتصادی کشورها بر عهده دارد. در عصر حاضر، کارآفرینی به‌عنوان یکی از ابزارهای استراتژیک توسعه اقتصادی در جوامع پیشرفته شناخته می‌شود. این اهمیت موجب شده است تا گرایش به سمت کارآفرینی در سطح جهانی روندی فزاینده داشته باشد. در این میان، دانشگاه‌های موفق آن دسته از مؤسسات آموزشی هستند که توانایی پاسخگویی سریع و مؤثر به تغییرات محیطی را دارا می‌باشند. این امر مستلزم آن است که مدیران و رهبران دانشگاهی با بازنگری اساسی در مأموریت‌ها و چشم‌اندازهای خود، شیوه‌های نوین مدیریتی را جایگزین روش‌های سنتی نمایند تا زمینه رشد و پویایی مؤسسات آموزش عالی فراهم گردد. تحقق این هدف نیازمند انجام مطالعات عمیق به منظور شناسایی چالش‌ها، محدودیت‌ها و فرصت‌های پیش‌رو می‌باشد.

لازم به ذکر است دانشگاه‌ها به عنوان مراکز تجمع نخبگان و اندیشمندان جامعه، بازتاب‌دهنده نظام فکری و ارزشی حاکم بر هر جامعه‌ای محسوب می‌شوند. این نهادها از طریق تربیت نیروهای فکری، علمی و مدیریتی آینده، تأثیرات عمیقی بر جریان‌های فکری، فرهنگی و سیاسی جامعه بر جای می‌گذارند. با این وجود، دانشگاه‌ها با وجود اشتراکات بنیادین، به دلیل تنوع در ارزش‌ها و بینش‌های جوامع مختلف، دارای ویژگی‌های منحصر به فردی هستند. در کشور ما، غفلت از اصول و مؤلفه‌های دانشگاه اسلامی موجب فاصله گرفتن مراکز آموزش عالی از آرمان‌ها و سیاست‌های اصیل اسلامی شده است.

لذا توجه به دیدگاه‌های امام خمینی (ره)، رهنمودهای مقام معظم رهبری و مفاد بیانیه گام دوم انقلاب به عنوان چراغ راه برنامه‌ریزی‌های دانشگاهی، می‌تواند موجب کاهش آسیب‌هایی همچون انفعال دانشگاه‌ها در برابر مسائل جامعه و ارتقای شاخص‌های کیفی در ابعاد علمی، فرهنگی و اعتقادی گردد. تأکیدات ویژه مقام معظم رهبری بر اسلامی‌سازی دانشگاه‌ها و توجه به کارآفرینی مسئله‌محور، جایگاه ممتاز این نهادها را به عنوان بازوی پژوهشی کشور نمایان می‌سازد.

همسویی یافته‌های این پژوهش با نتایج مطالعات زمانی و خلیج (۱۳۹۹) و کلافتن و همکاران (۲۰۱۹) بر ضرورت تحول دانشگاه‌ها از نسل اول و دوم به دانشگاه‌های کارآفرین تأکید دارد. این امر به ویژه با توجه به معضل بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی از اهمیت دوچندانی برخوردار است. آمارهای رسمی نشان می‌دهد نرخ بیکاری در ایران به خصوص در میان جوانان به مراتب افزایش یافته است. لذا پیامدهای این معضل شامل کاهش عزت نفس، گسترش فقر، افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی و عقب‌ماندگی اقتصادی می‌باشد. در این میان، توسعه کارآفرینی دانشگاهی می‌تواند راهکار مناسبی برای ایجاد اشتغال و درآمدزایی باشد.

شاخص‌های برازش مدل پژوهش حاضر نیز مؤید آن است که الگوی دانشگاه کارآفرین با رویکرد تراز انقلاب اسلامی از اعتبار مناسبی برخوردار است. این نتایج با یافته‌های نامجو (۱۳۹۹)، اوکاتی و همکاران (۲۰۲۰) و اشتهااردی و همکاران (۱۳۹۸) همخوانی دارد که حاکی از تحول کارکردی دانشگاه‌ها از نهادهای آموزشی صرف به مراکز مؤثر در توسعه اقتصادی-اجتماعی است. بررسی سیر تاریخی نیز نشان می‌دهد چگونه دانشگاه‌ها از رویکرد برج عاجی به سمت مشارکت فعال در حل مسائل جامعه حرکت کرده‌اند. لذا جهت تحقق هرچه بیشتر و دقیق‌تر الگوی حاضر با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب پیشنهادی ذیل ارائه می‌گردد؛

➤ دانشگاه کارآفرین با ایجاد نشاط علمی که مدنظر مقام معظم رهبری (دام ظلّه) است، نباید به بودجه‌ی دولت متکی باشد و باید از پروژه‌هایی مانند تجاری‌سازی دانش که می‌تواند درآمد قابل قبولی داشته باشد با توسعه‌ی شرکت‌های استاد و دانشجو محور حمایت کند و در واقع باید مثل یک کارآفرین ریسک کند و وارد حوزه‌های سرمایه‌گذاری مخاطره آمیز شود.

- در سطح کلان در خصوص اجرای سیاست‌ها، قوانین و مقررات تصویب شده، نظام آموزش عالی و در پی آن مؤسسات آموزش عالی با مطالبات جدی‌تر و بیشتری روبه‌رو باشند و نظارت دقیق و پشتیبانی بیشتری در خصوص اجرای مصوبات مربوط به دانشگاه کارآفرین انقلابی اعمال شود.
- در سطح کلان آموزش عالی سیاست‌های هدفمندی در خصوص ارتباط با صنایع تدوین و لازم‌الاجرا در نظر گرفته شود.
- در مأموریت نظام‌های دانشگاهی، چشم‌انداز نظام آموزش عالی کشور در راستای چشم‌انداز ایران برای بیست سال آینده (جامعه‌ی دانایی محور) و با تأکید بر مأموریت توسعه‌ی کارآفرینی انقلابی و بیانیه گام دوم انقلاب بازنمایی شود.
- نظام شناسایی فرصت‌ها، ظرفیت‌ها و زمینه‌های طبیعی ایجاد دانشگاه کارآفرین انقلابی و تقویت و گسترش آن توسط مراجع مسئول طراحی گردد.
- دلایل ریشه‌ای ظهور و وجود عوامل فرصت سوز کارآفرینی و تلاش در جهت رفع آن‌ها با توجه به رویکردهای انقلاب اسلامی و تأکیدهای مستمر مقام معظم رهبری رصد و شناسایی گردد.
- از اساتید خبره و تأثیرگذار در حوزه کارآفرینی جهت برگزاری سخنرانی‌ها، و دوره‌های مستمر حوزه کارآفرینی در دانشگاه در راستای شعارهای انقلاب اسلامی و دیدگاه‌های مقام معظم رهبری استفاده شود.
- افزایش برنامه‌های آموزشی کارآفرینی دانشگاه تا سبب توانایی در شناسایی منابع موفقیت‌آمیز در فرصت‌های تجاری گردد.
- برای انگیزه دادن به منابع انسانی دانشگاه، سیاست‌های تشویقی بیشتر برای پشتیبانی و اجرای سیاست‌های نوآورانه و کارآفرینانه دانشگاهی تهیه و اجرا شود.
- این راهکارها در صورت اجرای دقیق می‌تواند دانشگاه‌ها را به محرک‌های اصلی توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور تبدیل نماید.

References

- Adel, A. (2023). "Starting a new business? Assessing university students' intentions towards digital entrepreneurship in Saudi Arabia". *International Journal of Information Management Data Insights*, 2, 100087. <https://doi.org/10.1016/j.ijime.2022.100087>
- Azizi, M., & Shafizadeh, E. (2013). "Entrepreneurial university: Necessity, features and requirements". *Social Studies*, 4, 45-68. (In Persian)
- Barral, M. R. M., Ribeiro, F. G., & Canever, M. D. (2018). "Influence of the university environment in the entrepreneurial intention in public and private universities". *RAUSP Management Journal*, 53(1), 122-133. <https://doi.org/10.1016/j.rauspm.2017.12.009>

- Boldureanu, G., Ionescu, A. M., Bercu, A. M., Bedrule-Grigoruță, M. V., & Boldureanu, D. (2020). "Entrepreneurship education through successful entrepreneurial models in higher education institutions". *Sustainability*, 12(3), 1267. <https://doi.org/10.3390/su12031267>
- Breznitz, S. M., & Zhang, Q. (2019). "Fostering the growth of student start-ups from university accelerators: An entrepreneurial ecosystem perspective". *Industrial and Corporate Change*, 28(4), 855-873. <https://doi.org/10.1093/icc/dty042>
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research (3rd ed.)*. Sage.
- Dalmarco, G., Hulsink, W., & Blois, G. V. (2018). "Creating entrepreneurial universities in an emerging economy: Evidence from Brazil". *Technological Forecasting and Social Change*, 135, 99-111. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.04.015>
- Dehghani Ghahfarokhi, M. R., & Akharvi, A. H. (2019). "Identifying the indicators of an entrepreneurial university as the third generation of universities". 3rd International Conference on Modern Developments in Management, Economics, and Accounting, Tehran, Iran. Iranian Business Excellence Association. (In Persian)
- Delshad, A., Gholi Ghourchian, N., & Jafari, P. (2020). "Modeling effective leadership in University of Applied Science and Technology (UAST)". *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 10(40), 290-311. (In Persian)
- Fair, C. C. (2006). *Islamic education in Pakistan*. United States Institute of Peace.
- Fetters, M. D., Curry, L. A., & Creswell, J. W. (2013). "Achieving integration in mixed methods designs. *Journal of Mixed Methods Research*", 7(1), 6-16. <https://doi.org/10.1177/1558689812461575>
- Gibb, A. (2012). "Exploring the synergistic potential in entrepreneurial university development: Towards the building of a strategic framework". *Annals of Innovation & Entrepreneurship*, 3, 1-21. <https://doi.org/10.3402/aie.v3i0.16742>
- Hosseini, R., Tabatabaeian, K., & Godarzi, R. (2018). "Academic entrepreneurship development framework in the humanities in Iran". *Entrepreneurship Development Quarterly*, 11(4). (In Persian)
- Keikha, A., & Pourkarimi, J. (2021). "Meta-synthesis of academic entrepreneurship ecosystem components". *Journal of Entrepreneurship Development*, 14(2), 301-320. (In Persian)
- Keikha, A., Hoveyda, R. and Yghoubi, N. M. (2017). "Studying the effect of intelligent leadership on educational performance of faculty members of public universities in Zahedan city with the mediating role of critical thinking". *Public Management Researches*, 10(35), 61-83. (In Persian)
- Klosthen, M., Fayolle, A., Guerrero, M., Mian, S., Urbano, D., & Wright, M. (2019). "The entrepreneurial university as driver for economic growth and social change: Key strategic challenges". *Technological Forecasting and Social Change*, 141, 149-158. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.12.004>
- Mansouri, A., Jalilian, N., & Zanjirchi, M. (2019). "Presenting a comprehensive model of factors affecting the realization of entrepreneurial university in Iran". 4th International Conference on Industrial Management, Yazd, Iran. Yazd University - Iranian Scientific Association of Industrial Management. (In Persian)

- Mehdizadeh, A., Araghieh, A., & Lafzi, S. (2020). "Identifying skill needs of educational department managers at Shahid Beheshti University". *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 10(40), 252-267. (In Persian)
- Mirjavani Zanganeh, K., Soleimani, N., & Shafizadeh, H. (2023). "The entrepreneurial university model with emphasis on Islamic Azad University using grounded theory". *A New Approach in Educational Management*, 12(1), 69-88. (In Persian)
- Naeem, K. (2016). "Financial literacy of social sciences university students: A case study of International Islamic University Islamabad". *IJAEDU-International E-Journal of Advances in Education*, 2(5), 326-331. (In Persian)
- Najjaran Tousi, H., Fatehrad, M., Barzanouni, M. A., Hasani Ahangar, M. R., & Mohammadi, A. (2017). "The model of an Islamic Revolutionary standard university". *Islamic Management Journal*, 25(3), 21-52. (In Persian)
- Najmoo, A. (2020). "A review of entrepreneurial university and Islamic Revolution". *National Conference on Civilization-Building Components in the Second Phase of the Revolution Statement*, Mashhad, Iran. (In Persian)
- Nehzati, Z. (2017). *A comparative study of entrepreneurial university models with emphasis on social sciences*, Master's thesis, Allameh Tabataba'i University. Faculty of Social Sciences, Tehran, Iran. (In Persian)
- Okati, H., Pourkiani, M., Abbasi, F. B., & Rad, N. F. (2020). "Educating a new entrepreneurial university model in Islamic Azad Universities in Sistan and Baluchestan Province". *Revista Tempos e Espaços em Educação*, 13(32), 1-17.
- Omidvar, M., Yaghoubi, N., & Dehghani, M. (2017). *Identification and prioritization of factors influencing the establishment of an entrepreneurial university based on the meta-synthesis method*, Master's thesis, University of Sistan and Baluchestan]. Zahedan, Iran. (In Persian)
- Putro, H. P. N., Rusmaniah, R., Mutiani, M., Abbas, E. W., Jumriani, J., & Ilhami, M. R. (2022). "Social capital of micro, small and medium enterprises in Kampung Purun for improving entrepreneurship education". *AL-ISHLAH: Jurnal Pendidikan*, 14(2), 1669-1680.
- Sadeghi, F., Moharati, Y., & Khorakian, A. (2018). "Investigating the impact factors on university preparedness to become a university with entrepreneurial features (Case study: Ferdowsi University of Mashhad)". *Technology Development Quarterly*, 55, 43-53. (In Persian)
- Safaryan Navakhi, M. (2019). *Evaluation and design of a suitable model for an entrepreneurial university (Case study: Payame Noor University)*, Master's thesis, University of Mohaghegh Ardabili. Faculty of Educational Sciences and Psychology, Amol, Iran. (In Persian)
- Toghraei, M. T., Mirvahidi, S. S., & Hashemi, S. (2019). "Designing an entrepreneurial education model for schools". *Educational Innovations*, 18(71), 59-83. (In Persian)
- Zamani, M. R., & Khalaj, M. (2020). "Payame Noor University and the horizon of blended education in the future". *Industry and University Bimonthly Journal*, 12(43-44), 13-29. (In Persian)